

VISUOMENĖS VAISTINĖSE TEIKIAMŲ PASLAUGŲ PRIEINAMUMO JUDĖJIMO NEGALIAJŲ TURINTIEMS ŽEMAITIJOS REGIONO GYVENTOJAMS TYRIMAS

Regina Motienė, Greta Kutkaitytė

Kauno kolegijos Medicinos fakulteto Farmakoteknikos katedra

Raktažodžiai: visuomenės vaistinė, farmacijos specialistas, judėjimo negalia, farmacinės paslaugos prieinamumas.

Santrauka

Judėjimo negalią turinčių gyventojų skaičius Lietuvoje kiekvienais metais didėja. Neįgalieji turi teisę savarankiškai ir nepriklausomai naudotis visuomenės teikiamomis paslaugomis. Viena iš svarbiausių yra farmacinė paslauga, teikiama visuomenės vaistinėse. Dėl neįgaliesiems nepritaikytos aplinkos šias paslaugas gauti dažniausiai yra sudėtinga, todėl labai aktualu įvertinti visuomenės vaistinėse teikiamų paslaugų prieinamumą judėjimo negalią turintiems gyventojams.

Rezultatai. Tyrimo metu nustatyta, kad tik trečdalis visuomenės vaistinių Žemaitijos regione pritaikytos neįgaliesiems. Mažiau nei pusė (40,9 proc.) aplankyti vaistinių yra riboto prieinamumo (galima asistento pagalba), o likusi dalis visiškai neprieinama. Geriausias visuomenės vaistinių oficinios prieinamumas neįgaliesiems yra prekybos centrų vaistinėse.

Įvadas

Šiandieninėje visuomenėje pagalba neįgaliajam dažniausiai siejama su jo integracija, ugdant visuomenę priimti žmonių kitoniškumą kaip normalų reiškinį ir siekti padėti tapti visaverčiu visuomenės nariu [1]. Pagrindinės neįgaliųjų patiriamų sunkumų priežastys – visuomenės negebėjimas tinkamai suteikti paslaugas ir adekvačiai tenkinti neįgaliųjų poreikius [2]. Mokslinėje literatūroje kai kurie neįgalieji buvo apibūdinti kaip nematomi farmacijos specialistams, nes vaistininkai neturi pakankamai žinių ar patirties, sprendžiant šias problemas [3]. Nesutvarkyti takeliai, specialaus panduso ar lifto nebuvimas įstaigoje, įvairūs laiptai – visa tai yra didelė kliūtis neįgaliam žmogui, kuris siekia būti visuomenės dalis ir gyventi visavertį gyvenimą [4]. Vienas iš svarbiausių daugelio sričių specialistų rūpesčių – įgyvendinti paslaugas bei informacijos prieinamumo visiems piliečiams strategijas [5].

Norint užtikrinti farmacinių paslaugų prieinamumą

kiekvienam gyventojui, Lietuvos Respublikos farmacijos įstatyme ir jį papildančiuose teisės aktuose nustatyta, jog juridinis asmuo, norėdamas gauti vaistinės veiklos licenciją, privalo turėti tinkamas patalpas ir įrengimus, o įstaigos aplinka turi būti pritaikyta neįgaliesiems [6,7]. Vaistinių oficinios prieinamumas judėjimo negalią turintiems žmonėms Lietuvoje nėra pakankamai iširtas. Atliktas vienas tyrimas Kauno regione, kurio metu nustatyta, jog 13 procentų visuomenės vaistinių nepritaikytos judėjimo negalią turintiems žmonėms, 34 procentai – iš dalies pritaikytos ir 53 procentai vaistinių [8] visiškai pritaikytos. Kokia situacija kituose Lietuvos regionuose, skelbtų mokslinių darbų nepavyko aptikti.

Tyrimo tikslas – nustatyti visuomenės vaistinėse teikiamų paslaugų prieinamumą judėjimo negalią turintiems Žemaitijos regiono gyventojams.

Tyrimo objektas ir metodai

Visuomenės vaistinėse teikiamų paslaugų prieinamumas. Kokybinis tyrimas, atvejo analizė, slapto paciento eksperimentas. Kokybiniam tyrimui pasirinktos 22 visuomenės vaistinės Žemaitijos regione: 7 Kretingoje, 7 Klaipėdoje ir 8 Palangoje.

Tyrimo rezultatai ir aptarimas

Vertinant visuomenės vaistinių prieinamumą neįgaliesiems, buvo vertinama išorinė ir vidinė vaistinių aplinka, stebima farmacijos specialisto reakcija į pacientą, judantį neįgaliojo vežimėlyje. Tyrimo metu duomenys ir reikalinga informacija buvo registruojama išvažiuavus iš vaistinės, pildant iš anksto parengtą visuomenės vaistinių vertinimo anketą, užsirašant faktus, kurie gali būti reikalingi atliekant kuo išsamesnę vertinimo analizę.

Tyrimas atliktas naudojant iš anksto parengtą visuomenės vaistinių vertinimo anketą, kurią sudaro 26 vertinimo kriterijai, atitinkantys statybos techninio reglamento nuostatas [9].

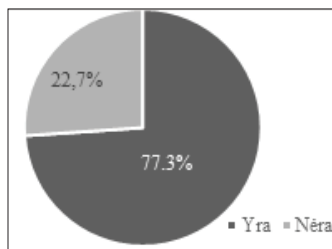
Išorinei aplinkai vertinti buvo taikomi automobilių aikštelės pritaikymo neįgaliesiems kriterijai: kliūtys prie įėjimo, grindinio kokybė, patekimas į objektą, durų pritaikymas ir kt. Vidaus aplinkai nustatyti buvo vertinama galimybė judėti vaistinės viduje, savitarnos skyriaus buvimas, farmacijos

specialisto veiksmai ir kt.

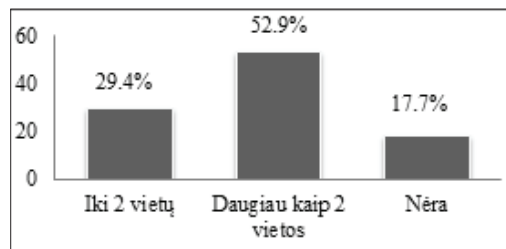
Tyrimo duomenų analizei naudoti aprašomosios statistikos metodai. Gauti duomenys apdoroti ir grafinė analizė atlikta naudojant Microsoft Excel programą. Tyrimo duome-

1 lentelė. Visuomenės vaistinių prieinamumo tipai miestuose.

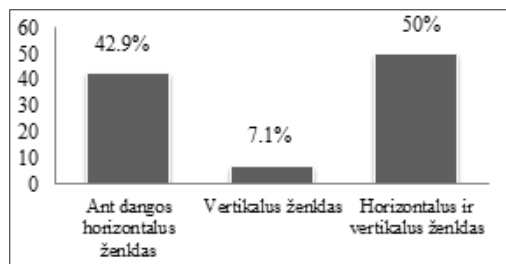
Miestas	Vaistinės prieinamumo neįgaliesiems tipas		
	prieinama	riboto prieinamumo	neprieinama
Klaipėda	3	2	2
Kretinga	2	4	1
Palanga	3	3	2
Iš viso:	8 (36,4%)	9 (40,9%)	5 (22,7%)

1 pav. Automobilių aikštelių prie vaistinių dažnis.

2 pav. Automobilių parkavimo vietų skaičius neįgaliesiems.

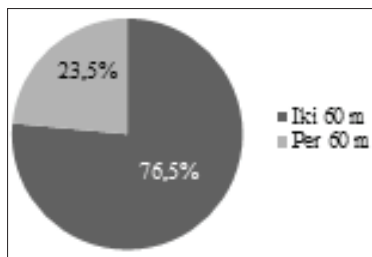
3 pav. Automobilių parkavimo vietų žymėjimas.

nys pateikiami ir analizuojami procentine išraiška.

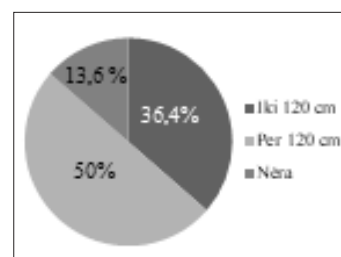
Atliekant eksperimentą, kurio metu buvo siekiama įvertinti patekimo į visuomenės vaistines galimybes žmonėms neįgaliojo vežimėlyje, nustatyti trys visuomenės vaistinių prieinamumo tipai: prieinama, riboto prieinamumo ir neprieinama (1 lentelė).

Atsižvelgiant į surinktus duomenis paaiškėjo, kad net 22,7 proc. aplankytų visuomenės vaistinių yra neprieinamos judėjimo negalią turintiems žmonėms. Didžiausią aplankytų vaistinių dalį (40,9 proc.) sudaro riboto prieinamumo vaistinės, t.y. žmogus, judantis neįgaliojo vežimėlyje, į vaistinę gali patekti tik padedamas asistento. 36,4 proc. vaistinių neįgaliesiems prieinamos savarankiškai.

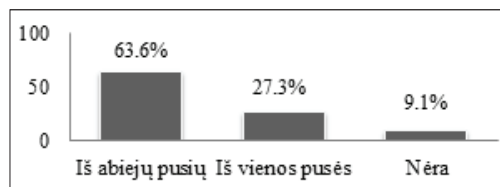
Norint nustatyti visuomenės vaistinių prieinamumą, pirmiausia buvo vertinama išorinė aplinka. 22,7 proc. Žemaitijos regione aplankytų visuomenės vaistinių šalia neturi automobilių aikštelių. Tai didelė problema, nes palikus automobilį toliau nuo vaistinės, kelias neįgaliojo vežimėliu pailgėja,

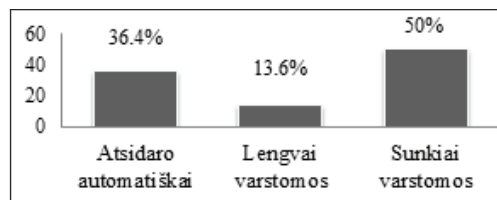
4 pav. Atstumas nuo automobilių aikštelių iki įėjimo.

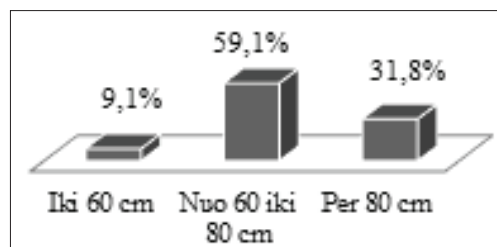
5 pav. Panduso įrengimas.

6 pav. Turėklų įrengimas prie panduso.

7 pav. Durų atidarymo būdai.

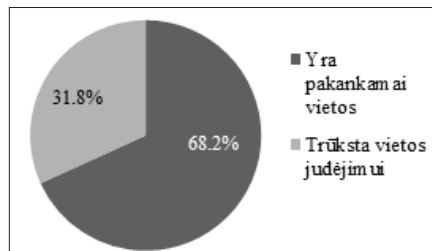

8 pav. Durų parametrai.

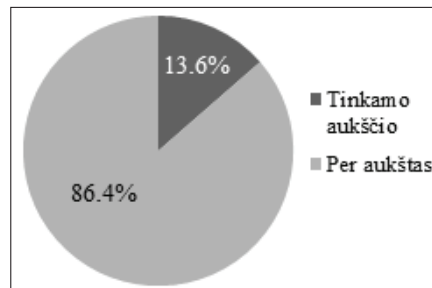
darosi sudėtinga įveikti reikiamą atstumą. Didžioji dalis (77,3 proc.) vaistinių turi automobilių aikšteles, tačiau iš jų net 17,7 proc. nėra vietų, pritaikytų neįgaliesiems (1 pav.).

Daugiau nei pusėje aikštelių (52,9 proc.) įrengtos daugiau kaip 2 vietos, o likusioje dalyje (29,4 proc.) – iki 2 vietų (2 pav.).

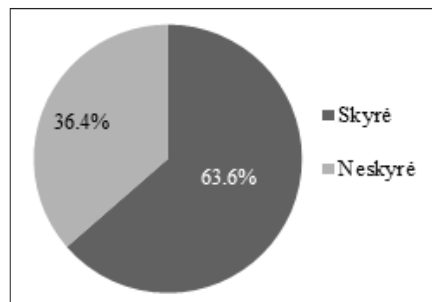
50 proc. aikštelių, pritaikytų neįgalųjų automobiliams, paženklintos horizontaliai ir vertikaliai. 42,9 proc. paženklinta ant dangos ir tik 7,1 proc. aikštelių paženklinta vertikaliai. Automobilio stovėjimo vietos, pažymėtos neįgalųjų ženklu, dažniausiai įrengiamos arčiausiai prie pagrindinio įėjimo į pastatą, jos platesnės, todėl asmuo, turintis judėjimo

9 pav. Judėjimo galimybė vaistinėje.

10 pav. Prekystalio aukštis.

11 pav. Farmacijos specialisto dėmesio dažnis.

negalį, gali nevaržomai judėti ir greitai pasiekti reikiamą vietą (3 pav.).

Vadovaujantis statybos techniniu reglamentu, atstumas nuo neįgalųjų automobilio vietos iki pagrindinio įėjimo į pastatą turėtų būti ne didesnis kaip 60 m. (4 pav.)

Atliekant tyrimą pastebėta, kad ne visų aikštelių atstumas yra tinkamas. 76,5 proc. tyrime stebėtų aikštelių atitiko reikalavimus, o 23,5 proc. atstumas buvo didesnis nei 60 metrų.

Net pusėje aplankytų vaistinių neįrengti pandusai. 36,4 proc. vaistinių pandusai buvo iki 120 cm pločio, o 13,6 proc. vaistinių – platesni nei 120 cm. Nustatyta, kad didelė dalis pandusų neatitinka reikalavimų ir yra nepritaikyti važiuoti neįgaliojo vežimėliu (5 pav.). Iš visų įrengtų pandusų 63,6 proc. neįgalųjų gali užvažiuoti tik padedami asistento, 27,3 proc. pandusai per statūs, dėl to neįmanoma užvažiuoti net padedant asistentui. 9,1 proc. atitinka visus reikalavimus ir yra tinkamai pritaikyti savarankiškai judėti neįgaliojo vežimėlyje (6 pav.).

63,6 proc. pandusų turėklai įrengti abiejose pusėse, 27,3 proc. vienoje pusėje ir 9,1 proc. turėklų nebuvo.

50 proc. Žemaitijos regiono miestuose aplankytų vaistinių neturi slenkščio tarpduryje, todėl nėra problemos patekti į vidų. 27,3 proc. vaistinių slenkštis tarpduryje yra iki 2 cm, o 22,7 proc. vaistinių slenkštis aukštesnis nei 2 cm [9]. Kuo aukštesnis slenkštis tarpduryje, tuo didesnė tikimybė, kad žmogus neįgaliojo vežimėlyje negalės savarankiškai įvažiuoti į vaistinę, todėl reikalinga asistento pagalba.

Nustatyta, kad net 50 proc. visuomenės vaistinių sunkiai varstomos durys (7 pav.), todėl neįgaliesiems reikalinga asistento pagalba patekti į vidų. Nedidelė dalis durų (13,6 proc.) lengvai varstomos ir tik 36,4 proc. atsidero automatiškai (7 pav.).

Vienas iš vertinimo kriterijų buvo durų varčių nekliudomas plotas. Pagal statybos techninį reglamentą, prie pagrindinio įėjimo turi būti įrengta lygi aikštelė, ne mažesnė kaip 150 iš 150 cm [9]. Gautieji duomenys parodė, kad pusės aplankytų objektų plotas prie pagrindinio įėjimo buvo mažesnis nei 150 iš 150 cm, o kitos tokios pat dalies – didesnis. Durų varčių nekliudomas plotas ypač svarbus tais atvejais, kai durys varstomos, nes neįgaliajam reikia daugiau vietos laisvai atsiderinti duris ir įvažiuoti į pastatą (8 pav.).

Vertinant duris, buvo kreipiamas dėmesys į jų plotį, nes tai gali tapti viena iš kliūčių, dėl kurios judėjimo negalį turintis žmogus negali patekti į vaistinę. Atsižvelgiant į statybos techninį reglamentą, neįgaliesiems pritaikytų durų plotis turi būti per 80 cm [9]. 8 paveiksle galima matyti, kad daugiau nei pusės vaistinių durų plotis yra tarp 60-80 cm. 9,1 proc. durų plotis yra iki 60 cm, todėl į šias vaistines patekti su neįgaliojo vežimėliu nepavyko.

Siekiant išsiaiškinti visuomenės vaistinėse teikiamų paslaugų prieinamumą, buvo vertinama vidinė aplinka.

Tyrimo metu nustatyta, kad tik vienoje iš aplankytų vaistinių buvo įrengtas iškvietimo mygtukas. Šis elementas turi didelį privalumą negalį turintiems žmonėms, nes taip galima lengviau ir greičiau išsikviesti farmacijos specialistą, kuris padėtų patenkinti į vaistinę ar suteiktų farmacinę paslaugą, nevažiuojant į vidų.

Daugiau nei pusėje vaistinių (68,2 proc.) yra pakankamai vietos judėti su neįgaliojo vežimėliu. Likusioje dalyje vaistinių judėjimas ribotas. Sunku važiuoti vežimėliu tarp stelažų, mažai vietos apsisukti. Tyrimo metu pastebėta, kad beveik visose vaistinėse, kuriose pakanka vietos judėti, yra didelis savitarnos skyrius (9 pav.).

Daugumoje tirtų visuomenės vaistinių (86,4 proc.) neįrengti tinkamo aukščio prekystaliai, reikalingi patogiai aptarnauti neįgaliuosius. 13,6 proc.

vaistinių įrengti tinkamo aukščio prekystaliai, tačiau tyrimo metu pastebėta, kad tinkamo aukščio kasose neaptarnaujama. Toks farmacijos specialisto elgesys gali formuoti neigiamą specialistų ir vaistinės įvaidį. Aukštas prekystalis dažniausiai apsunkina paciento ir farmacijos specialisto bendravimą bei atsiskaitymą (10 pav.).

Atliekant slapto paciento tyrimą, buvo stebima farmacijos specialistų reakcija į judėjimo negalią turintį asmenį. Trečdalyje aplankyto visuomenės vaistinių farmacijos specialistas neskyrė specialaus dėmesio (nepriėjo, nepasiteiravo, ar reikia pagalbos), neaptarnavo prie žemesnės kasos, nors tokia buvo įrengta. Pastebėta, kad nors specialaus dėmesio neskyrė, aptarnavo maloniai ir suteikė visą reikalingą informaciją.

Daugiau nei pusėje aplankyto vaistinių farmacijos specialistai atkreipė dėmesį į asmenį, judantį neįgaliojo vežimėlyje, teiravosi, ar reikalinga pagalba judėti vaistinėje. Savitarnos skyriuje suteikė naudingos informacijos renkantis preparatus, pateikė nemažai pasiūlymų, renkantis maisto papildus. Buvo suteikta visa reikalinga informacija apie vaistinių preparatų vartojimą, veikimą. Pasiteiravus apie kraujospūdžio matavimo paslaugą, farmacijos specialistas maloniai pasisiūlė padėti ir pamatavo kraujospūdį. Pasitaikė atvejis, kai farmacijos specialistas, aptarnaudamas prie kasos, stovėjo šalia prekystalio, o ne už jo, kad būtų patogiau bendrauti. Toks farmacijos specialisto elgesys motyvuoja sugrįžti į tą pačią vaistinę kitą kartą (11 pav.).

Išvados

1. Nustatyti trys visuomenės vaistinių prieinamumo judėjimo negalią turintiems gyventojams tipai: prieinama, riboto prieinamumo (padedami asistento) ir neprieinama. Didžiausia vaistinių neprieinamumo problema yra pandusų nebuvimas arba netinkamas jų įrengimas. Tik vienoje iš visų aplankyto vaistinių buvo įrengtas iškviatimo mygtukas. Didelėje dalyje visuomenės vaistinių nėra tinkamo aukščio prekystalių, reikalingų patogiai aptarnauti neįgaliosius. Pusėje visuomenės vaistinių sunkiai varstomos durys, todėl patekti į vaistinės vidų reikalinga asistento pagalba.

2. Atlikta atvejo analizė parodė, kad net trečdalyje aplankyto visuomenės vaistinių farmacijos specialistas neigiamam neskyrė specialaus dėmesio (nepriėjo, nepasiteiravo ar reikia pagalbos), tačiau maloniai aptarnavo ir suteikė visą reikalingą informaciją. Didžioji dalis farmacijos specialistų skyrė pakankamai dėmesio, konsultavo apie vaistinius preparatus, maisto papildus ir jų vartojimą, teiravosi, ar reikalinga pagalba judėti savitarnos skyriuje.

Literatūra

1. Bartkutė I., Čižikienė J. Asmenų su fizine judėjimo negalia socialinė integracija Lietuvoje: padėties analizė. Sveikatos mokslai, 2013; 23(1):91-5.
<https://doi.org/10.5200/sm-hs.2013.016>
2. Guščinskienė J., Čiburienė J. Lietuvos neįgaliųjų įtrauktis į aukštąjį mokslą ir darbo rinką: socialinės atsakomybės aspektas.

Ekonomika ir vadyba, 2011(16):501-9.

3. Flood B, Henman MC. Case study: hidden complexity of medicines use: information provided by a person with intellectual disability and diabetes to a pharmacist. British Journal of Learning Disabilities 2015;43(3):234-42.
<https://doi.org/10.1111/bld.12121>
4. Steenstra IA, Anema JR, Van Tulder MW, Bongers PM, De Vet HC, Van Mechelen W. Economic evaluation of a multi-stage return to work program for workers on sick-leave due to low back pain. Journal of Occupational Rehabilitation. 2006;16(4):557-78.
<https://doi.org/10.1007/s10926-006-9053-0>
5. Rudzionienė J., Lašinytė I. Informacijos paslaugos neįgaliesiems: informacinės prieigos organizavimas Danijoje. Informacijos mokslai, 2011;1(57):39-54.
<https://doi.org/10.15388/Im.2011.0.31356>
6. "Dėl reikalavimų vaistinėms patvirtinimo": Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 7 d. įsakymas Nr. V-7.
7. X-709. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas.
8. Andrusis M. Vaistinių prieinamumas fizinę negalią turintiems asmenims, 2017.
9. "Dėl STR 2.03.01:2001 "Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms" patvirtinimo": Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. birželio 14 d. įsakymas Nr. 317.

ACCESSIBILITY OF SERVICES PROVIDED BY PUBLIC PHARMACIES FOR RESIDENTS WITH MOBILITY DISABILITIES OF THE ŽEMAITIJA REGION

R. Motienė, G. Kutkaitytė

Keywords: public pharmacy, pharmacy specialist, movement disability, pharmaceutical care.

Summary

Lithuania has a large number of people with mobility disabilities and that number is increasing every year. Even the individuals with disabilities has the right to use public services independently. One of the most important service is the pharmaceutical service provided by public pharmacies. However, due to misapplication of the surroundings it's difficult to receive these kind of services. This is why it is really important to assess the accessibility of services provided by public pharmacies to people with reduced mobility. During the experimental study, it became clear that only one third of the public pharmacies in the Žemaitija region are adapted for the population with mobility disabilities. Less than half (40.9%) of pharmacies that have been visited have limited availability (the help of an assistant) and the rest is completely unavailable. According to the data recorded in the study, the best availability of public pharmacies for disabled people is in pharmacies in supermarkets.

Correspondence to: regina.motiene@go.kauko.lt

Gauta 2019-10-11